

Dosszié

– részletek korábban megjelent írásainkból –

Albert Camus
A magyarok vére

(1957)

Európai Utas, 8. sz. 1992/3.

A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia – s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.

A megmaradt Európában csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk, amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol – még közvetve sem – igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minenkünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában.

Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erőivel, amelyek elhomályosítják a történelmet – bontakozik az élet és a meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és a szabad munka terméke.

Albert Camus

Tóbiás Áron
Bibó eltűnt Bibliája

Európai Utas, 24. sz. 1996/3.

Ifj. Bibó István: Mástól hallottam azt a történetet, hogy talán májusban, amikor apám már biztos volt abban, hogy ő is sorra fog kerülni, megbeszélte Kardos Jánossal, a család által jól ismert idősebb, kitűnő ügyvéddel, ő fogja védeni. Nem tudta, hogy nem lesz szabad ügyvédválasztási joga. Amikor ez már mind meg volt beszélve, Kardos János elküldte hozzá egy fiatal közös barátjukat azzal az üzenettel kiegészítve a megbeszélendőket: ha halálra ítélnék, feltétlen kérjen kegyelmet.

Bibó István

Mert ez ad egy kis időt arra, hogy a nemzetközi visszhang segítségét lehessen megmozdítani ügyében. Ekkor Apám Arany János szavaival azt mondta barátunknak: „*Mondd meg János bátyáknak, hogy Jézusa kezében kész a kegyelem...*” Ami azt jelentette, hogy ő nem szándékozik kegyelmet kérni a maga számára. (...)

Amikor a börtönbe egy kedvezés vagy kivétel folytán két vagy három könyvet beadhattunk neki, akkor a Bibliát kérte, és görögül az *Íliászt*, illetve az *Odüsszeiát* – azt hiszem, mindkettőt – és a hozzájuk való szótárt. Azt hiszem, a börtönben olvasta el talán harmadszor az *Odüsszeiát*. Ez a szótár és az *Odüsszeia* most is megvan, benne – börtönpecséttel beleütve – az „*Ellenőrizve*”. A Bibliája valahogy elkallódott. Ő utólag

reklamálta, és akkor azt a választ kapta: „*A Biblia nevű imakönyv nem szerepel a nyilvántartásban.*” Úgyhogy ezt mi már nem őrizhetjük meg.

Cseres Tibor
Egy fogalomváltozás következményei
Európai Utas, 1. sz. 1990/1.

A hősi halott elnevezés ismét időszerű lett a pest-budai utcákon, tereken.

Az egyenlőtlen küzdelemben várható volt, hogy az elesettek számaránya tekintetében a felkelők fognak nyerni. Sokan abban bizakodtak, hogy majd a gyorsan beavatkozó vagy a fegyvernyugvás napjaiban, pusztán csak megjelenő amerikai hadosztályok vagy csupán zászlóaljok megállítják a halottak számunkra kedvezőtlen alakulását. De a másik nagyhatalom olyan közönyt mutatott a magyar szabadságküzdelem iránt, amely a tevékeny rokonszenvre számító fiatalok elméjében cserbenhagyásnak minősült, holott...

Holott a reménykedés nem támaszkodott semmilyen előzetes ígéretre. S még diplomáciai segítséget sem kapott az a kormány, amely néhány napra a nép teljes

bizalmát élvezve állt az ország élén.

Néhány napra megrendült a Szovjetunió fegyveres hatalma Kelet-Közép-Európában. Ha a világ változtatni tudott volna, az itteni népek, különösen a magyar nép sorsa iránti közönyén – megtakaríthatott volna harminc esztendőt a Világtörténelem, de a demokrácia számára is a kelet-közép-európai népek nyomorúságából – a haladás javára. És sok-sok hősi halottat.

Göncz Árpád
Fordulópont
Európai Utas, 8. sz. 1992/3.

...A börtönben nem éreztük legyőzöttnek magunkat. Inkább hadifogolyok. Minthogy szemben álltunk a rendszerrel, amelynek természetét nagyon is jól ismertük, nem voltunk megsértve, hogy netán igazságtalanság ért. Különben is Magyarországon a politikai perekben hozott életfogytiglani ítéletek általában hat-nyolc évet jelentenek. Jó társaságban voltam, a börtön felért egy egyetemmel vagy nemzetközi tanulmányúttal.

Milyen színes a világ! – ez volt az elemi élményem a szürke börtönévek után. (A második amnesztia után három hónappal, 1963-ban szabadultam.) Akkor már nem mentek át előlünk az utca másik oldalára, inkább átjöttek. „Hallottam, öregem, valami kellemetlenséged volt. Képzeld, engem is majdne...”, és itt következett az ő történetük. A „majdne”.

Mellesleg ma, 1992 nyarán és őszén megint hallgathatom a majdne-embereket, a néma ellenállók hőseposzait.

Persze, a kiszolgáltatottság okozta börtönszorongás sokáig nem mosódott ki belőlem: évekig izzadt a tenyerem.

1956 világsoda volt. Ma talán nem árt hangsúlyoznunk egyik fő jellemzőjét, azt az általános szociális felelősségérzetet, ami akkor, a közös nemzeti harc idején összekapcsolta az országot. A közösségtudaton alapuló szolidaritást. Gyűjtöttünk a sebesülteknek, a rommá lőtt házak lakóinak, a falvak élelmiszert küldtek Budapestre. Mindenki ott és azzal segített, ahol tudott, és ami tellett tőle.

1956-ban rákerült Magyarország a világ térképére. A világ megtanulta vagy újratanulta, kik is a magyarok. Attól az októbertől kezdve már nem a második világháború gyanús résztvevői voltunk, hanem az a kis nép, amelyik vitézül szembeszállt a rettegett Szovjetunióval. Budapest utcái, terei jeltelen sírokat őriznek. A világ nagyvárosaiban ott állnak az '56-os magyar emlékművek a lyukas zászlóval... 1956 véres csoda volt, erkölcsi

megújulásunk erőtartaléka, aranyfedezete. Mindnyájunké, a még meg sem születetteké is. Úgy öröklük meg tőlünk az unokáink, ahogyan mi örököltük elődeinktől 1848–49-et...

Miroslav Kusý
1956.

Európai Utas, 8. sz. 1992/3.

...a magyarok megmutatták a világnak, hogy a kommunista hatalommal, annak arrogáns és magabiztos képviselőivel másként is lehet beszélni, mint görnyedt hátal, rimánkodóan, szolgalelkűen. Ez életre szóló tapasztalat volt generációk számára.

A „magyar eseményekkel” kapcsolatos második lekére hatvannyolcban került sor. Prágai tavasz, emberarcú szocializmus. Az első bársonyos forradalom, a szocializmus megújulására tett kísérlet a kommunista párt újjászületése révén. Semmiféle ellenforradalom, kiabáltunk, magyaráztuk és bizonygattuk. Ők azonban mégis az ellenforradalmi rubrikába soroltak be mindent, amelyben már 1956-os magyar események is helyet kaptak. S hogy ezt komolyan gondolják, ugyanaz-

zal az intervenció haderővel igazolták, amely Magyarországot is megszállta.

1968 hidegzuhanyként ért minket. Két lehetőség között választhattunk: vagy a magyar 1956 nem volt ellenforradalom, abban az értelemben, ahogy azt Hruscsov állította, vagy a csehszlovák 1968 valóban ellenforradalom volt, abban értelemben, ahogy azt Brezsnyev állította.

Hatvannyolcban – még mindig reformkommunista – inkább az első álláspont felé hajlottam. A rákövetkező „normalizációs” évek azonban egyértelműen a második alternatíva jogérvényességét tanúsították. Brezsnyevnek – és Hruscsovnak is – igaza volt: ellenforradalmakról volt szó, mégpedig a szocializmus általuk képviselt, megvalósított és védelmezett típusával szemben, amely megreformálhatatlan volt.

Ebben az értelemben „ellenforradalmaink” valóban összetartoznak, ok-okozatilag egymáshoz kapcsolódnak, s irányuk logikusan közös jelenünk felé vezet. Az önök 1956-ja nélkül nem lett volna a mi 1968-unk, s mindkettő nélkül 1989-ben nem került volna sor az európai kommunizmus végső vereségére. Önök kezdték.

1956 Ausztriából nézve
Szépfalusi István 1956. októberi naplójából
Európai Utas, 12. sz. 1993/3.

1956. november 3.

... **Komárom** táján többször megállítottak, de minden esetben nagyobb várakozás nélkül továbbengedtek.

Győr határában ismét feltűntek az orosz páncélosok.

Nagyecenkig nyugodtan hajthattunk. Itt orosz páncélos állta utnunkat.

Meglehetősen „mogorva” főnök fogadott. Azzal kezdte, hogy menjünk vissza. Mire megmondtam neki, hogy éppen azon vagyunk, hiszen osztrákok lennénk. Erre elkérte az útlevelemet és vöröskeresztes igazolványomat. Tolmácsát az alezredes elküldte, s mikor az már jó tíz méterre lehetett, tökéletes magyarsággal megszólalt:

– Mi a szándékuk az elkövetkező napokban?

– Holnap, vasárnap rakodunk, gyógyszereket és élelmiszert viszünk hétfőn Budapestre.

– Nem kell a rakodással úgy sietniük. Egyelőre menjenek vissza Ausztriába, és várakozzanak inkább az elkövetkező napokban.

Elköszöntem tőle. Egyszerre világossá vált előttem, ő tud valamit. Az útra kiérve, a másik, az elzáró páncélos már félreállt. ■